

ካልኦይ ክፋል
ሓጺር ታሪኽ ሂወት ጅግና ሰውእ
ተጋዳላይ ወልደትንሳኤ በርሀ
1950 – 1975

እዚ ኣብ ታሕቲ ቐሪቡ ዘሎ ሓጺር ታሪኽ ሂወት ጅግና ሰውእ ተጋዳላይ ወልደትንሳኤ በርሀ (ወዲ በርሀ)፡ መቐጸልታ ናይ'ቲ ኣብ ዝሓለፈ ወርሒ ንሓሰ ዕለት 27 ኣብ ድሃይ (dehai News) ናብ ኣንቡብቲ ዘቐረብክዎ ጽሑፍ እዩ።

ጅግና ሰውእ ተጋዳላይ ወልደትንሳኤ በርሀ ኣብ መጀመርታ ዓመት 1972 (ወርሒ ክልተ) እዩ ትምህርቲ ኣቋሪጹ ምስ ጉጅለ 11 ተማሃሮ ኣዲስ ኣበባ ዩኒቨርሲቲ ብጸቱ ናብ ሰልፊ ነጻነት ተሰለፉ። ኣብቲ እዋን'ቲ ብዘሐ ተጋደልቲ ሰልፊ ነጻነት፡ ካብ ሓደ ሚእቲ ዘይሓልፍ ምንባሩ'ዩ ዝጥቀስ። ዝበዘሐ ካብኣቶም ኣብ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ (E.L.F. ጀብሃ) ንዓመታት ክጋደሉ ጸኒሐም ካብቲ ውድብ ዝተፈልዩ ክኾኑ ከለዉ፡ እቶም ዝተረፉ ድማ ኣብ እዋን ምጅማር ናይ'ቲ ሰልፊ ዝተጸንበርዎም ሓደስቲ ተጋደልቲ እዮም። ጉጅለ ብዓል ወዲ በርሀ ውን፡ እቲ ሰልፊ እግሪ ዝተኸለሉ ኣብ ዝነበረሉ ዓመት ብምጽንባርም፡ ነቲ ሰልፊ ክሳብ ክንደይ ተደራቢ ሓይሊ ክኾንዎ ከም ዝኸኣሉ ንምግማቱ ዘይከኣል ኣይኮነን።

እዞም ከም መበገሲ ናይ'ዚ ጽሑፍ እዚ ጌሪ ወሲደዮም ዘለኹ፡ ወዲ በርሀ ዝርከቦም ጉጅለ 11 ተማሃሮ ዩኒቨርሲቲ ኣዲስ ኣበባ፡ ካብ ኣዲስ ኣበባ ነቐሎም

ናብ ኣስመራ ምስ ኣተወ፡ ብሕቡእ ብመንገዲ ዓዲ ንፋስ ጌሮም'ዮም ናብ ሜዳ ኣትዮም። መጀመርያ ኣብ ባሕሪ ባራ ዝተባህለ ቦታ ምስ ካልኣት ሓደስቲ ተሰለፍቲ ወትሃደራዊ ሰልጠና ወሲዶም። ኣብ'ቲ ታዕሊም፡ ኣብ ሓደ እዋን ብርክት ዝበሉ ድሓን ትምህርቲ ዝቐሰሙ ተማሃሮ ምጽንባሮም፡ ነቲ ሰልፊ ሓዲሽ ተርእዮ እዮም ነይሮም ከበሃል ይክኣል። ታዕሊም ወዲኦም ኣብ ሰራዊት ምስ ተጸንበሩ፡ ኣብ ጉዕዞ ናይ'ቲ ሰልፊ፡ ከሕድርዎ ዝኸለሉ ጽልዎታትን ለውዎታትን ንምግማቱ ዘጸግም ኣይመስለንን።

ጉዕዞ ናይ'ዞም ካብ ኣዲስ ኣበባ ዩኒቨርሲቲ ናብ ሰልፊ ነጻነት ብሓባር ዝተሰለፉ ተማሃሮ ዩኒቨርሲቲ ሓደ ብሓደ ምዝርዛሩ ተደላይነቱ ኣዝዩ ዕዙዝ እኳ እንተኾነ፡ ጉዕዞ ናይ'ቶም ክሳብ ነጻነት ብሂወቶም ዘርከቡ ብጸት እንተውሓደ ኣብ ዝተፈላለዩ ጽሑፋትን ቃለ መሓትትን ቡብእዎኑ ዝሰማዕናዮን ገና ንሰምዖ ዘሎና'ዩ። እቲ ኣውራ ዘሰክፍ፡ ብዛዕባ'ቶም ኣብ ጉዕዞ ናይ'ቲ ቃልሲ ዝተሰውኡ ጀጋኑ ብጸቶም ታሪኽም ተቐቢሩ ከይተርፍ'ዩ። ዓመት ካብ ዓመት “ሰዉኣትና ይዘከሩ” ካብ ምባል ሰጊርና፡ ታሪኽ ጅግንነቶም ካብ ወለዶ ናብ ወለዶ ዝመሓላለፈሉ መንገዲ ክፍጠር ኣዝዩ ኣገዳሲ ኮይኑ ይሰምዓኒ።

እንሆ እምበርኣር ካብ'ዚ ሰክፍታ'ዚ ብምንቃል፡ ዓቕመይ ብዘፍቅዶ ጉዕዞ ቃልሲ ሰዉእ ጅግና ወልደትንሳኤ በርሀ ከም ኣብነት ብምውሳድ፡ ዝዚ ጽሑፍ እዚ ንምድላው ተበግሶ ወሲዶ ኣለኹ። እዚ ኣብ ታሕቲ ከቕርቦ ዝፍትን ዘለኹ ጽሑፍ እምበኣር፡ ብዛዕባ'ቲ ኣነ ጥራሕ ዘይኮንኩ ኩልና መማህርቱ ኣዚና ንፈትዎን ነኹብሮን ጅግና ሰዉእ ወዲ በርሀ ዝምልከት ሓጺር ታሪኽ ሄውቱ እዩ።

ወዲ በርሀ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ኣዲስ ኣበባ ሓደ ካብ'ቶም ኣዝዮም ለባማት መራሕትና እዩ ነይሩ። ወዲ በርሀ ኣዝዩ ብኹልና ፍቲው ዓቢ ሰብ፡ ዝምዕደናን ኣዝዩ ዝሓልዮልናን እዩ ነይሩ እንተ በልኩ ዘጋንን ዘለኹ ኣይመስለንን።

ጉዕዞ ቃልሲ ወዲ በርሀ ኣብተን ኣብ ህዝባዊ ሓይልታት፡ ብጅግንነት ዝተቐለለን ዓመታት (1972-1975)፡ እንታይ ይመስል ከም ዝነበረ ንምግማቱ ሓደ ካብ'ቲ ብወገነይ ዘይጠራጠረሉ ነገር ኮይኑ፡ ባህሪኡ ካብ'ቲ ኣብ ዩኒቨርሲቲ ዘርእዮ ዝነበረ ዝበለጸ እንተ ዘይኮይኑ ዝውሓደ ክኸውን ከም ዘይክእል ርዳእ'ዩ።

ምስ ጅግና ሰውእ ተጋዳላይ ወዲ በርሀ ኣብ ቃልሲ ብሓባር ምስኡ ዝነበሩ ተጋደልቲ ህዝባዊ ግንባር ብሂወቶም ዘለዉ ምስክርነቶም ከመሓላልፉልና ብተሰፋ እናተጸበኹ፡፡ ኣካል ናይ'ዚ ጽሑፍ እዚ ኮይኑ ክቐርብ ዘለኔ ህርፋን ግብ'ዩ፡፡ ካብ'ዚ ተሰፋ'ዚ ብምንቃል ድማ'ዩ፡ እቲ ክሳብ ሕጂ ካብ ዝተፈላለዩ ሰባትን ጽሑፋትን ዝኣኛኹብክዎ መበገሲ ንክኸውን ናብ ኣንቡቡቲ ዘቐርቦ ዘለኹ፡፡ እዚ ብወገነይ ዘቐርቦ ዘለኹ ምሉእ ብምሉእ እኳ እንተ ዘይኮነ፡ ኣብ ቀጻሊ ኣብ ዘዕግብ ደረጃ እንተ ድኣ በጺሑ፡ ልክዕ ከም'ቲ ቅድሚ ሕጂ “ሌላ ምስ ጅግና ሰውእ ተጋዳላይ መልእክ ተኸለ” ብዝብል ኣርእስቲ መዘከርታ ንጅግና ሰውእ መልእክ ተኸለ ብደረጃ መጽሓፍ ኣዳልዮ ናብ ኣንቡቡቲ ዝዘርጋሕክዎ፡ ናይ ጅግና ሰውእ ወዲ በርሀ ውን ካብኡ ብዘይፍለ ኣብ'ቲ ዝድለ ኩባጽሖ ጸዕርታተይ ቀጻሊ'ዩ፡፡

ኣብ'ቲ ናይ መጀመርያ ወርሕታት ናይ 1972 ጉዕዞ ቃልሲ ጅግና ወዲ በርሀን ብጽቱን እንታይ ይመስል ነይሩ? ሰልፊ ነጻነት ኣብ'ቲ እዋን እቲ ከመይ ጸኒሓቶም? ኣብ መሳርዕ ናይ'ቲ ሰልፊ ምስ ተጸንበሩ'ኸ እቲ ቃልሲ እንታይ ይመስል ነይሩ? ጅግና ወዲ በርሀ'ኸ ብኸመይ ተሰዊኡ? ንዝብሉ ሕቶታት መልሲ ንምርካብ ኢና ክንድህሰሰ፡፡

ወዲ በርሀን ብጽቱን ናይ ባሕሪ ባራ ወትሃደራዊ ሰልጠና ስም ወድኡ፡ ናብ ግርግረት ዝተባህለ ቦታ እዮም ተጓዲዞም፡፡ ኣብ'ቲ ጉዕዞ ንኹሎም ዘጠቓለለ ናይ ሓባር ኣኼባ ከም ዝተኻየደሎም ይፍለጥ፡፡ ሓደ ካብ ትሕዝቶ ናይ'ቲ ኣኼባ፡ ኣብ ነቐፊታን ካብሰ ነቐፊታ ዝተመርኮሰ ምንባሩ ይሕበር፡፡ እቲ ኣኼባ ቡቶም ካብ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ዝተፈልዩ ነቲ ሰልፊ ካብ ዝመሰረቲ ገዳይም ተጋደልቲ ከም ብዓል ተጋዳላይ ሰለሙን ወልደማርያምን ተጋዳላይ ተወልደ እዮብን ዝተሳተፍዎ ኣኼባ ምንባሩ ይሕበር፡፡

ኣብ ግርግረት ናይ'ቲ ውድብ ምትሕንፋጽ ኣብ ዝተገብረሉ እዋን፡ እቶም ሓደስቲ ተጋደልቲ ብሙልኦም ናብ መሳርዕ ተመዲቦም፡፡ ወዲ በርሀ ድማ ናብ ሓንቲ ካብ'ተን መሳርዕ ከም ዝተመደበ ይፍለጥ፡፡ ኣብ'ቲ እዋን እቲ፡ እታ ዝዓበየት ኣሁዱ “መሰርዕ” ክትኸውን ከላ፡ ጠቐላላ ብዘሐ ናይ ምሉእ እቲ ውድብ መሳርዕ ካብ 10 ዘይሓልፍ ምንባሩ'ዩ ዝፍለጥ፡፡ ነፍሲ ወከፍ መሰርዕ ብ12 ተጋደልቲ ዝቐመጡ እንተ ድኣ ኮይና፡ ጠቐላላ ብዘሐ ናይ'ቲ ሰራዊት 120 ኣቢሎ'ዩ ነይሩ ክበሃል ይከኣል፡፡ ብጠቐላላ ክርእ ከሎ፡ ብዘሐ ሰራዊት

ተጋደልቴ ሰልፊ ነጻነት፣ ኣብ'ቲ እዋን'ቲ ኣንቲ ኣይሊ ዋራሕ'ዩ ነይሩ ክበሃል ይከኣል።

ኩለን መሳርዕ ተተሓሔዘን ካብ ገረግር ናብ ሰሜናዊ ባሕሪ እናተጓዕዞ ከለዎ፣ ድሕሪ ኣደ ሰሙን ኣቢሉ ተጋዳላይ ኢሳያስን ብጹቱን ካብ ናይ በይሩት ኣኼባ ንሚዳ ስለ ዝተመልሱ፣ ንኣኼባ ስለ ዝተጸውዑ፣ ካብ ዓዲ ሹማ (ከባቢ ማይ ውዑይ) ናብ'ቲ ብዓል ኢሳያስ ዝክበርዎ ቦታ (ውሽጢ መሬት ሱዳን) ክምለሱ ተገዲዶም።

ኣብ ደምበቤት ዝተባህለ መሬት ሱዳን ምስ በጽሑ፣ ተጋደልቴ ጀብሃ ኣድብዮም ጸኒሖም። ዝበዘሓ ካብ'ተን መሳርዕ ኣቐዲመን ብሰላም ክኣልፋ እኳ ዕድል እንተ ረኸቡ፣ ኣንቲ ካብተን ዳሕረዎት መሳርዕ ግን፣ ገና ኣብ'ቲ ሰጣሕ ጎልጎል ከላ ቶኽሲ ተኸፊቱዎ። መራሒ ናይ'ታ መስርዕ ዓብደልቻድር ኖራይ፣ ምክትሉ ከኣ ተጋዳላይ ተኪኤ ቐሺ'ዩ ነይሩ። እታ መስርዕ በተን ዘለውኣ ውሑዳት ብረት ነብሳ ኣብ ምክልኻል ኣብ ዝጀመረትሉ፣ ተጋዳላይ ዓብደልቻድር ኖራይ ንብጹቱ መካላኽለ መዝገብ (ድፋዕ) ክሰርሑ የማን ጸጋም ኢሉ እናሓገዘም ከሎ፣ ንነብሱ ዝኾኖ መካላኽለ መዝገብ ገና ከየዳልወ ከሎ ብጥይት ተወጊኡ ተሰዊኡ። እቲ ኩናት ግን ክሳብ ምድሪ ዝጽልምት ደው ኣይበለን።

እዚ እቲ ኣብ መጀመርያ ዓመቶም (1972) ዘጋጠሞም ሕድሕድ ኩናት ኮይኑ፣ ቦኽሪ ተሞኩርኦም'ዩ ነይሩ ክበሃል ይከኣል። እቲ ኩናት ደው ምስ በለ ጉዕዝኦም ብምቕጻል ናብ ርባ ኣቦ ዝተባህለ መሬት ሱዳን ኣምሪሖም። ኣብቲ ርባ ምስ'ቶም ካብ ኣኼባ በይሩት ዝተመልሱ ኣለፍቲ ብዓል ኢሳያስ ኣፈወርቂ፣ መስፍን ሓጎስን መሓሪ ደበሳይን ተራኺቦም። ምስኣቶም ኣብ'ቲ ቦታ ብዓል ተጋዳላይ ዮውሃንስ ሰባህቲ፣ ሙሴ ተስፋ-ንኪኤል፣ ደበሳይ ትኪን ኣማኒኤል ዮውሃንስን¹ ጸኒሖም።

ተጋዳላይ ኢሳያስ ነቶም ካብ ዩኒቨርሲቲ ዝመጹ ኣደስቲ ተጋደልቴ ናይ እንቋዕ ድሓን መጻእኩም ኣኼባ ምስ ኣካይደሉም፣ ንብሙልኦም ኣደስቲ ከላሸናትን ሲማኖፋትን ተዓዲልዎም ናብ'ቲ ኣቐዲሞም ንኣባላት ህዝባዊ ኣይልታት ዝገደፍዎም ናብ ዓየት ዝተባህለ ቦታ ተመለሱም።

አብ ርባ ዓየት ምስ በጽሑ አብ ውሽጢ ሓደ ሰሙን ሕድሕድ ኩናት ከቢድ ሕድሕድ ኩናት አጋጢምዎም። አብ'ዚ ኩናት እዚ፣ ናይ መስርዕ ፖለቲካዊ ኪሚስትሪ ጅግና ተጋዳላይ ኑርሑሰን አሕመድ ተሰዊኡ። እንደገና ድሕሪ ሓደ ወርሒ አቢሉ ውን አብ ሓወልዕ ዝተባህለ መሬት ሱዳን ዳግማይ ከቢድ ሕድሕድ ኩናት ከጋጥሞም ከሎ፣ አብ ነፍሲ ወከፍ ዝተኻየደ ኩናት፣ መሳርዕ ሰልፊ ነጻነት፣ ምስ ተጋደልቲ ህዝባዊ ሓይልታትን ብሓደ ኮይኖም እዮም አንጻር እቲ ዝተዓጸጸፎም ሓይሊ ናይ ተጋድሎ ሓርነት ኤርትራ ተዋጊኦም።

ካብ ወገን ሰልፊ ነጻነት አብ'ዚ ኩናት'ዚ ዝተሰውኡ ተጋደልቲ፣ መራሕቲ መስርዕ ተጋዳላይ ሰዩም ኪዳንን ተጋዳላይ ቀልአብ ረዳን ክኾኑ ከለዉ፣ ምክትል መራሕ መስርዕ ተጋዳላይ አሸመላሽ አስካለ፣ ኮሚሽነር መስርዕ ተጋዳላይ መዓሾ እምባዩን ውን አብ'ዚ ኩናት እዚ ተሰዊኦም።

ከም'ቲ አቐዲሙ ዝተጠቐሰ፣ እተን መሳርዕ ካብ ሰሜናዊ ባሕሪ ንመሬት ሱዳን አብ ዝኸላሉ ዝነበራ እዋን፣ ውሑዳት ካብቶም ተጋደልቲ ንፍሉይ ውድባዊ ስራሕ አብ ሰሜናዊ ባሕሪ ዝተረፉ ከም ዝነበሩ ይፍለጥ። እዞም አብ ሰሜናዊ ባሕሪ ዝተረፉ ውሑዳት ብጾት፣ ነቲ ብወገን ጸላኢ ዘጋጥሞም ዝነበረ ሓደገኛ ተጽብኦታት ብኸመይ ይጸወርዎ ከም ዝነበሩ ምግግቱ ዘጸግም ኣይመስለንን። አብ ትሕቲ ቁጽጽር ጸላኢ ምስ ዝርከብ ህዝቢ ጽኑዕ ውሽጣዊ ርኽክባት መሰራቶም ሓደሰቲ መንእሰያት ናብ ሰውራ ከሰልፉ ክኢሎም'ዮም። ካብቶም ንሶም ዘሰለፍዎም ሓደሰቲ ተጋደልቲ፣ ድሕሪ ሓጺር ኣዋርሓት ምሰ'ተን አቐዲመን አብ ገረግር መሬት ሱዳን ዝነበራ መሳርዕ ተወሳኺ ሓይሊ ክኾኑ በቂዎም'ዮም።

ብጀካ እዞም ካብ ከበሳ ዝመጹ ሓደሰቲ ተሰለፍቲ፣ ብዙሓት ካልኦት ካብ ኣዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ብመንገዲ ዓደን (ደቡብ የመን) ኣቢሎም ብመራኽብ ባሕሪ ሰጊሮም ዝተጸንበሩ ምንባሮም ውን ይፍለጥ። ካብኦቶም ብዓል ጴጥሮስ ሰለሙን፣ ተኽለ ዓንደ (ወዲ ልቢ)፣ ተሰፍ ኪዳን፣ ወልደሰላሰ እስቲፋኖስ፣ ብርሃነ መስፍን፣ ግርማይ ባህረ፣ መለስ ገብረግርያም ይርከቡዎም። ከምኡ ውን ካብ ኤውሮጳን ካብ ኣሜሪካን ዝመጹ ከም ብዓል ወልደግርያም ኣብርሃ (ተቐማጣይ ጀርመን)፣ ኣፈወርቂ ሞጎስ (ተቐማጣይ ስዌደን) ይርከቡዎም።

እቶም አቐዲሞም ዶብ ሱዳን ዝሰገሩ ተጋደልቲ ኣብ ገርግር ሱዳን ምስ በጽሑ ድሕሪ ቁሩብ መዓልቲ ብዛዕባ'ቶም ኣብ ከበሳ ዝገደፍዎም ብጾቶም ዘሕዘን ሓበሬታ ከም ዝበጽሖም ይሕበር። እቲ ኣዝዩ ዘሕዘን ሓበሬታ፡ ብዛዕባ መስዋእቲ ናይ ሓሙሽተ ጀጋኑ ተጋደልቲ ዝምልከት ኮይኑ፡ ንሳቶም ድማ፡

1. ሰዉእ ብርሃነ ሃብተ
2. ሰዉእ የማነ ኣሰጎዶም
3. ሰዉእ ዘርኣይ ተስፋጾን
4. ሰዉእ እያሱ ዘርኣይ
5. ሰዉእ ዘወንጌልን እዮም።

ሰዉእ ብርሃነ ሃብተ ገዲም ተጋዳላይ ክኸውን ከሎ፡ ሰዉእ የማነ ኣሰጎዶም ሓደ ካብ'ቶም ብገጅለ 11 ዝፍለጡ ናይ ኣዲስ ኣበባ ዩኒቨርሲቲ ተማሃር ኣብ መጀመርያ ዓመት 1972 ናብ ሰልፊ ነጻነት ዝተሰለፉ ክኸውን ከሎ፡ ሰዉእ ዘርኣይ ተስፋጾንን ሰዉእ እያሱ ዘርኣይን ግን፡ ካብ ዩኒቨርሲቲ ኣዲስ ኣበባ ክሰለፉ ዝመጹ ሓደሰቲ ተጋደልቲ'ዮም። ሰዉእ ዘወንጌል ድማ ካብ'ቶም ኣብ ቻይና ዝተማህሩ ኮይኑ፡ ኣብ ውሽጢ ሃገር ብስቲር ክቃለስ ድሕሪ ምጽንሑ፡ እንደገና ዳግማይ ናብ ሰልፊ ነጻነት ዝተሰለፈ'ዩ።

ኣብ ስእሊ ብቐጽሪ ተመልኪቶም ዘለዉ፡ 1. ጅግና ሰዉእ ወልደትንሳኤ በርሀ 2. ጅግና ሰዉእ መልኣክ ተኸለ ክኾኑ ከለዉ፡ ከምኡ ውን ኣዳላዊ ናይ'ዚ ጽሑፍ ግርማይ ቦኸረ ካሕሳይ ኣብ ቁጽሪ 3 ተመልኪቱ ዘሎ'ዩ። ምሉእ ዘርዘር ኣሰማቶም ኣብ'ታ [“ሌላ ምስ ጅግና ሰዉእ መልኣክ ተኸለ”](#) እትብል መጽሓፍ ስለ ዘሎ፡ ዝኾነ ግዱስ ኣንባቢ on line from “Semayat Bookstore - www.semayat.com ክረኽቦ ይኽእል'ዩ።

ግርማይ ቦኸረ
 Email address: bokrila@gmail.com